

(E. P. D.)

Rollizo, comedor ,serio, ladino,
Y amante de gentiles galantéos,
Descansa en par aquí, Mosen Malsino:
Tuvo fama de feo entre los feos,
Y á Carlos adoró como un pollino.

Anno

MDCCLXIX

Comendator
et nobilibus
per in seculae

Capitôibus
in saguina blavis
seculorum.

PATER, FÍLIUS ET ESPÍRITU S

††

EL GUIRIGAY

DEL 69.

AÑO 1. BARCELONA 26 DE SETIEMBRE DEL AÑO SEGUNDO DE LA GLORIOSA. NÚM. 10.

<p>PRECIOS DE SUSCRICION</p> <p>ESPAÑA.—Un trimestre. 4 reales RESTO DE ESPAÑA.—Un trimestre. 7 FORA Y EXTRANJERO.—Ses mens. 20</p>	<p>SALDRÁ TODOS LOS SÁBADOS</p> <p>Ó CUANDO SE NOS ANTOJE. NÚMERO SUELO CUATRO CUARTOS.</p>	<p>PUNTOS DE SUSCRICION</p> <p>En la Redaccion y Administración, calle de Santa Ana, número 14, Laya.</p>
--	---	--

El Guirigay del 69

Aquí descansa un gran rey
Que siendo el rior de todos,
Hizo del capricho,
Usando de malotroidos
Con los cuartos á su grey.
Roguenmos, pu, porquo sea
el poster de su lea.

Aquí nace un centinela con bonete
cristalino, ropas por el pabete.
(E. P. D.)

Esta fué de una Sor la desventura
Que un Reverendo llora compungido,
No pudiendo envolver en el olvido
Las horas que pasaron de ventura.
Dechado fué la monja de hermosura
Que el padre contemplaba ambebecido
De su regla monástica atraido
Para adorar á Dios en la criatura.
Ella cual él tambien tan religiosa,
Honor á Dios haciendo en su belloza,
Fué tan caritativa y dádivosa,
Que á morar la condujo su largueza
Debajo de esta triste y fria losa

Objectius	Dossier	Objectiu general	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Objectiu 1	Perseguint microbis	Comprendre que la història es construeix mitjançant fonts primàries	Reconèixer que cada document conté informació sobre un fet concret.	Aprendre a extreure informació de documents diversos i que aquesta informació no és igualment rellevant.	Aprendre a ordenar i classificar la informació proporcionada per les diverses fonts documentals, atenent a la finalitat de reconstruir algun aspecte del passat.
Objectiu 2	Els problemes de cada dia	Adquisició i avaluació d'informació històrica a partir de les fonts documentals.	Adquirir informació a partir d'una font històrica seleccionada prèviament.		
	Guirigay 69	Adquisició i avaluació d'informació històrica a partir de les fonts documentals.	Adquirir informació a partir d'una font històrica seleccionada prèviament.	Adquirir informació a partir d'una font gràfica de la història.	Adquirir informació d'una font gràfica i contextualitzar-la en el seu moment històric.
	A favor de qui estaven?	Adquisició i avaluació d'informació històrica a partir de les fonts documentals.	Adquirir informació a partir d'una font històrica seleccionada prèviament.	Adquirir informació històrica a partir de fonts diverses que contenen més informació de la que es necessita per a realitzar una tasca específica i seleccionar tipus de fonts que podrien ser útils per a proporcionar informació en una investigació històrica.	Demostrar una consciència creixent del caràcter de les fonts i llurs diversos usos i limitacions, les circumstàncies que varen conduir a la seva creació i si es poden emprar dades que siguin millors.
Objectiu 3	Els estranys motius del senyor Saladrigas	Comprendre que la recerca històrica es basa en la formulació d'hipòtesis sobre els fets.	Ordenar les fonts amb la finalitat d'obtenir una conclusió provisional lògica. A l'hora d'explicar problemes històrics, situar alguns fets, causes i conseqüències en un ordre lògic d'importància.	Comprendre que per examinar els fets poden ser necessàries diverses hipòtesis de treball.	Intentar contextualitzar amb els fets històrics de cada moment, una hipòtesi concreta.
Objectiu 4	Perseguint microbis	Comprendre que el procés històric està subjecte a canvis constants que només poden ser estudiats mitjançant la comparació.	Establir comparacions entre l'abans i el després.	Verificar i jerarquitzar els canvis ocorreguts en un espai temporal.	Aprendre que hi ha elements més resistents al canvi que d'altres, i que en les nostres societats, moltes de les nostres certeses i creences també estan destinades a canviar
Objectiu 5	Entrem en una fàbrica del segle XIX	Ser conscient que per treballar els documents del passat cal aprendre un sistema de classificació i anàlisi de tot tipus de fonts.	Aprendre a classificar fonts gràfiques en funció de les seves informacions.	Aprendre a classificar fonts gràfiques i textuals entenent que cada font pot proporcionar, simultàniament, moltes informacions de naturalesa variada.	Aprendre a relacionar diverses informacions d'un conjunt de fonts variades.

Guirigay 1869. Com estudiar una font gràfica

Contingut del dossier

Les fonts gràfiques són documents que podem trobar habitualment en un arxiu, i aquestes sovintegen en la documentació del segle XIX. L'anàlisi d'aquest tipus de documents requereix, per part del professorat, un coneixement profund i complet del període, ja que sovint es fan referències a fets, incidents o sàtires que només és possible comprendre-les en el context històric que les va generar.

Amb tot, si es té l'oportunitat de treballar algunes d'aquestes fonts, pot resultar una activitat agraïda, especialment, amb alumnes que ja tinguin una certa predisposició a l'anàlisi de fonts, o bé, hagin treballat ja algun dels dossiers que es proposen des de l'Arxiu.

Esquema bàsic de treball

Una proposta inicial per desenvolupar la proposta que es presenta podria ser:

- **El document. Anàlisi de l'edició: data, característiques, etc.**
- **Contextualització i marc històric. Relació detallada dels fets i de l'ambient.**
- **Anàlisi del tipus de gravat i de publicació presentada.**
- **La temàtica. Descripció dels elements que componen el gravat intentant identificar al màxim els símbols implícits o explícits.**
- **Conclusions.**

Objectius del dossier

L'exemple que aquí es presenta és una publicació periòdica anomenada «Guirigay del 69» i està especialment recomanada per alumnes de batxillerat. El professorat pot inspirar-se en el tractament donat a aquesta font per proposar altres exemples similars. Això es pot fer cercant publicacions periòdiques del tipus «La flaca», «L'Esquella de la Torratxa» entre d'altres, amb un model de treball com el que tot seguit es proposa.

Objectiu general 2

Adquisició i avaluació d'informació històrica a partir de les fonts documentals.

Nivell 1

Adquirir informació a partir d'una font històrica seleccionada prèviament.

Nivell 2

Adquirir informació a partir d'una font gràfica de la història.

Nivell 3

Adquirir informació d'una font gràfica i contextualitzar-la en el seu moment històric.

El Guirigay del 69. El document

Aquest document és una publicació periòdica editada a Barcelona el 26 de setembre «del segundo año de la Gloriosa», és a dir, el 1869. Es correspon amb el número 10 i, per tant, tenia una periodicitat mensual, encara que en l'encapçalament diu que «saldrá todos los sábados, o cuanto se nos antoje».

El document és un doble full de paper de color groguenc que mesura 60 x 42 cms. La pàgina primera i darrera estan plenes d'esqueles de contingut satíric, mentre que la doble pàgina central té un gravat amb el títol «Entierro del absolutismo».

L'original es troba a l'Arxiu de Districte de Sant Martí de Provençals.

El marc històric del Guirigay del 69

El setembre de 1868 havia esclatat la «revolució gloriosa» i la reina Isabel II havia estat destronada. El setembre de 1869 feia un any just d'aquest triomf. A Catalunya, aquest moviment revolucionari va anar acompanyat d'un caràcter molt antiborbònic, anticlerical, contra les quintes i, sobretot, republicà. Es pot dir que l'ambient dominant a Catalunya i, especialment a Barcelona, era el federalista, enemics radicals del carlisme i del clergat.

A Madrid manava un govern provisional, sorgit de la revolució. Es van convocar eleccions a Corts Constituents, i els republicans, sense ser majoria, eren molt nombrosos. A Barcelona, els republicans federals van guanyar la majoria dels escons. Els Generals Serrano i Prim eren els autèntics homes forts del moment a la capital espanyola. Poc a poc anaven decantant la política espanyola vers posicions de dreta; s'havia aprovat una nova constitució democràtica, però monàrquica. El govern volia desarmar els «voluntaris de la Llibertat», és a dir, les milícies urbanes revolucionàries. Esclataven revoltes a moltes ciutats. Durant els mesos de setembre i octubre d'aquell mateix any a Barcelona hi hagué una insurrecció federal. En aquest context es va publicar aquest full.

El gravat i la premsa satírica

En aquests anys va assolir un pes específic un tipus d'art relativament nou anomenat **caricatura social**. Aquest gènere va proliferar gràcies al clima de llibertat i de noves idees que es va generar a Catalunya. Va ser la gran època dels dibuixants que feien litografies o zincografies i que omplien moltes revistes, publicacions i butlletins de crítica social. El millor d'aquests artistes va ser Tomàs Padró, que era una mena de cronista gràfic del sexenni revolucionari. Val a dir que es podria comparar amb el seu coetani francès Daumier. Com ell n'hi havia molts més, i és que mai com fins aleshores els il·lustradors havien assolit tanta popularitat.

El tema del «Entierro del absolutismo»

Sota la forma d'un **enterrament** es presenta una gran desfilada de totes les figures que encarnaven la reacció, el carlisme, el clergat i la monarquia. La comitiva l'encapçala un grup de capellans que escombren, mentre que uns altres reguen el camí; van vigilats per la mirada atenta d'un «voluntari de la Llibertat». Li segueixen tres bisbes, un rector i diversos capellans amb la boina dels carlins, seguits d'una representació de frares. Dalt d'un ase hi ha un frare trabucaire, dels violents, que porta un cartell que diu «Ignorancia y fanatismo»; va seguit de monges.

La comitiva segueix amb un **estandart** que diu «Despotismo» amb Domingo de Guzmán, el gran inquisidor, i un seguit de monarques, on no hi manquen ni l'emperador Neró, ni els reis francesos com Lluís I i Lluís XIV, o els reis anglesos com Enric VIII, ni espanyols, amb l'emperador Carles I, Felip II, Carles III i Ferran VII. Hi són tant els de la casa de Borbó com els de la casa d'Àustria. Fins i tot hi ha Napoleó, al costat de Carlemany, el Gran Sultà turc, Cisneros o Pere el Cruel de Castella.

Segueix un **gran cadafalc** estirat per quatre ases, on el difunt és un monarca amb boina carlista. Quatre bisbes el ploren. Presideix el dol el Papa Pius IX, un home intransigent, extremadament conservador i que es va oposar obstinadament a tot acord tendent a consagrar la unitat d'Itàlia. La seva obstinació es resumia en el lema «non possumus», és a dir, la negativa a arribar a un acord amb el govern de la Itàlia unida.

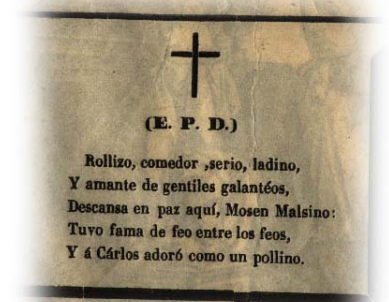
Pius IX va acompanyat de dos personatges de difícil identificació, però que sembla que són a la dreta, l'emperador d'Àustria, amb el casc i l'àguila bicèfala, i, a l'esquerre, Napoleó III. Aquests dos personatges eren els valedors de la política pontifícia. De fet, els estats pontificis i el poder temporal del papat, el garantien, l'any 1869, les baionetes de Napoleó III i l'arnat Imperi austríac. No passarà un any fins que Napoleó III sigui derrotat i l'exèrcit francès es vegi obligat a abandonar Roma. Els patriotes italians obriran una bretxa a la muralla de Roma enmig de l'entusiasme delirant de la població. La capital dels papes esdevenia capital de la Itàlia unida i seu d'un estat liberal democràtic. Pius IX es tancava dins del Vaticà i llençava les desgastades armes de l'excomunió contra tots aquells que es consideressin patriotes italians.

No és doncs, una casualitat que el Papa més reaccionari de la història contemporània de l'església presideixi l'enterrament, acompanyat de dos autòcrates. De fet, al cap d'un any, els tres foren derrotats. A la segona fila de dol, hi ha un seguit de cabdills carlins acompanyats de bisbes. Tal vegada, les caricatures amaguen el general Savalls, el capitost carlí que en aquells moments estava movent-se pel nord del país. L'enterrament té un darrer **carruatge**. El porta un pagès, i va carregat de boines, amb el significatiu nom de «sobras», tot indicant que el carlisme s'havia acabat.

Conclusions

La temàtica del gravat és l'**absolutisme**. Amb tot, aquesta tendència política que havia dominat Europa uns segles anteriors ja havia desaparegut al 1869. De fet, la burgesia governava l'Estat, almenys des de la dècada dels 40, i la monarquia constitucional era una mena de joguina a mans dels «espadones» o generals que aglutinaven a l'exèrcit i als sectors més importants de les classes dirigents. Per tant, més que una referència a l'absolutisme, que ja feia anys que havia mort, la publicació traspua anticlericalisme i, sobretot, l'ambient republicà federal que fa que tots els monarques de la història estiguin en el bàndol dels tirans.

Aquest ambient antimonàrquic i anticlerical creixia a causa de l'actitud de les classes dirigents espanyoles, obstinades en imposar una solució monàrquica a la crisi desencadenada el 1868. Prim i Serrano, els dos generals que controlaven la situació creien tenir en la figura d'Amadeu I de Savoia la salvació de tots els mals. Havien buscat un monarca d'una casa regnant, els Savoies, que eren tinguts com a liberals i anticlericals. Amb tot, és ben sabut que la mort de Prim, víctima d'un atemptat, el boicot dels monàrquics i la poca fe dels republicans en un rei, van fer fracassar l'intent, i tot va desembocar en una república de curta i malaguanyada vida.

Suggeriments de treball pel professorat

A l'hora de treballar aquesta font amb l'alumnat, es podria emprar una taula per suggerir preguntes i guiar la recerca. Us proposem la següent taula que cal utilitzar amb el màxim sentit crític i amb certa flexibilitat. L'anàlisi d'uns elements o altres del document estaran també molt condicionats als propis interessos de l'alumnat. Així doncs, s'ha de prendre la següent taula com una orientació i no pas com un esquema rígid de treball.

1. Anàlisi de la font	
Referència arxivística	
Mides	
Data de publicació	
Redacció i impremta	
Autor o autors	
2. Contextualització i marc històric	
Barcelona entre 1868 i 1869	
Barcelona entre setembre i octubre de 1869	
Madrid. El marc polític de la capital	
El context internacional: Itàlia, França, Àustria i Prússia.	
El papa Pius IX. L'encíclica "Mirari vos"	
Napoleó III i els estats pontificis (1869)	
L'imperi austríac i la unitat italiana	
La monarquia d'Amadeu I de Savoia	
El general Prim o l'espasa d'Amadeu I	
Els federals catalans	

3. Anàlisi estilística del gravat i publicació	
Altres números del Guirigay	
Anàlisi d'altres publicacions satíriques del moment	
Comparació entre aquest gravat i altres on hi surtin capellans	
4. Anàlisi temàtica	
Identificació de les cares dels personatges més significatius caricaturitzats	
La indumentària	
Identificació dels símbols principals (boines, carros, estandarts, etc.)	
El significat del gravat	
Anàlisi dels textos del revers (esqueles funeràries)	
5. Conclusions	